

ข้อมูลจังหวัดนครราชสีมา ปี 2552

ประวัติความเป็นมา

จังหวัดนครราชสีมา เป็นเมืองโบราณเมืองหนึ่งในอาณาจักรไทย แต่เดิมตั้งอยู่ใน ท้องที่อำเภอสูงเนิน ห่างจากตัวเมืองปัจจุบัน ประมาณ 31 กิโลเมตร เรียกว่า “เมืองโคราฆะปุระ” หรือ โคราช กับ เมืองเสมา ซึ่ง ทั้ง 2 เมืองเคยเจริญรุ่งเรืองในสมัยขอม แต่ในปัจจุบันเป็นเมืองร้าง ตั้งอยู่ริมลำตะคอง

สมัยอยุธยา ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ.2199-2231) โปรดให้สร้างเมืองโดยเอา ชื่อเมืองเสมากับเมืองโคราฆะปุระ มาผูกเป็นนามเมืองใหม่เรียกว่า “เมืองนครราชสีมา” แต่คนทั่วไป เรียกว่า “เมืองโคราช”

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 โปรดเกล้าฯ ให้ยกฐานะเป็นเมืองชั้นเอก ผู้สำเร็จราชการเมืองมี ยศเป็นเจ้าพระยา เจ้าพระยานครราชสีมาคนแรกชื่อ ปิ่น ณ ราชสีมา และในรัชกาลนี้เมืองนครราชสีมาได้นำ ช้างเผือก 2 เชือก ขึ้นน้อมเกล้าถวาย ต่อมาในปี พ.ศ.2369 ในสมัยรัชกาลที่ 3 เจ้าอนุวงศ์ ผู้ครองเมืองเวียงจันทน์ ก่อการกบฏ ยกกองทัพมาตีเมืองนครราชสีมา และกวาดต้อน พลเมืองไปเป็นเชลย คุณหญิงโม (ภรรยาปลัด เมืองนครราชสีมา {พระสุริยเดชวิเศษ ฤทธิพิศทศวิชัย) ผู้รักษาเมือง แสร้งทำกลัวเกรงและประจบเอาใจทหาร ลาว เมื่อถูกกวาดต้อนมาถึงทุ่งสัมฤทธิ์ในเขตอำเภอยางชุมน้อยก็หยุดพักกลางทางพอได้โอกาสคุณหญิงโมก็จัด กองทัพโจมตีกองทัพเวียงจันทน์แตกพ่ายไป วีรกรรมที่คุณหญิงโมได้ประกอบขึ้นนี้ รัชกาลที่ 3 จึงทรงพระ กรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนา คุณหญิงโม ดำรงฐานันดรศักดิ์เป็น “ท้าวสุรนารี” ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้โปรด เกล้าฯ ให้รวบรวมหัวเมืองในเขตที่ราบสูงให้นครราชสีมาเป็นที่ว่าการมณฑลลาวกลาง ในปี พ.ศ. 2434 (ร.ศ. 110)

ขนาดที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดนครราชสีมา ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ บนที่ราบสูงโคราช ละติจูด 15 องศาเหนือ ลองจิจูด 102 องศาตะวันออก สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 187 เมตร ตัวจังหวัดอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร โดยทางรถยนต์ 255 กิโลเมตร และโดยทางรถไฟ 264 กิโลเมตร มีพื้นที่ 20,493.964 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 12,808,728 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 12.12 ของพื้นที่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัด ใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ จังหวัดชัยภูมิ และจังหวัดขอนแก่น
ทิศใต้	ติดต่อกับ จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดนครนายก และจังหวัดสระแก้ว
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดขอนแก่น
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ จังหวัดสระบุรี จังหวัดลพบุรี

ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศของจังหวัดมีทั้งที่เป็นภูเขาสูง ที่ราบลุ่ม พื้นที่ลูกคลื่นลอนตื้นและพื้นที่ลูกคลื่นลอนลึก ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 4 บริเวณ คือ

1) บริเวณเทือกเขาและที่สูงทางตอนใต้ของจังหวัดมีความสูงจากระดับน้ำทะเล มากกว่า 250 เมตร อยู่ในบริเวณอำเภอปายช่อง อำเภอปัวชัย อำเภอวังน้ำเขียว อำเภอครบุรีและอำเภอเสิงสาง เทือกเขานี้เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำลำธารหลายสายที่ไหลไปทางตะวันออกของภาค ได้แก่ แม่น้ำมูล ลำเซาะ ลำพระเพลิง และลำปลายมาศ พื้นที่ระหว่างเทือกเขาส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นลูกคลื่นลอนตื้นและลูกคลื่นลอนตื้น ตอนล่างของหุบเขามีความลาดชันค่อนข้างมาก ทำให้มีการ สะด้างพังทลายของหน้าดินในบริเวณนี้ค่อนข้างสูง

2) บริเวณที่สูงทางตอนกลางของจังหวัดมีความสูงจากระดับน้ำทะเล 200 -250 เมตร อยู่ในเขตอำเภอ ด่านขุนทด อำเภอสีคิ้ว อำเภอเทพารักษ์ อำเภอพระทองคำ ตอนล่างของอำเภอโนนไทย อำเภอขามทะเลสอ อำเภอเมือง อำเภอสูงเนิน ตอนบนของอำเภอ ปักธงชัยและอำเภอครบุรี อำเภอโชคชัย อำเภอหนองบุญมาก

อำเภอจักราช และอำเภอเสิงสาง ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นลูกคลื่นลอนตื้นยกเว้นบริเวณใกล้เชิงเขามีลักษณะเป็นพื้นที่ลูกคลื่นลอนลึก พื้นที่บางส่วนเป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำไหลผ่าน หลายสาย ได้แก่ ลำพระเพลิง ลำตะคอง ลำน้ำมูล และลำจักราช

3) พื้นที่ลูกคลื่นทางตอนเหนือของจังหวัด มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 200 เมตร อยู่ในเขตอำเภอขามสะแกแสง ตอนบนของอำเภอโนนไทย อำเภอกง ทางทิศตะวันตกของอำเภอบัวใหญ่ อำเภอบ้านเหลื่อม อำเภอห้วยแถลง และอำเภอชุมพวง อำเภอลำทะเมนชัย มีลักษณะเป็นพื้นที่ลูกคลื่นลอนตื้นที่สูงสลับที่นา บางตอนเป็นพื้นที่ราบลุ่มบริเวณริมฝั่งแม่น้ำลำเชียงไกร และลำปลายมาศ

4) บริเวณที่ราบลุ่มทางตอนเหนือของจังหวัด มีความสูงจากระดับน้ำทะเลน้อยกว่า 200 เมตร อยู่ในเขตอำเภอบัวใหญ่ อำเภอกง อำเภอโนนสูง อำเภอประทาย อำเภอพิมาย อำเภอสีดา อำเภอบัวลาย และอำเภอเมืองยาง มีลักษณะเป็นพื้นที่ลูกคลื่นลอนตื้น และมีที่ราบลุ่มบริเวณริมฝั่งแม่น้ำ

ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดนครราชสีมา มีลักษณะอากาศ แบ่งเป็น 3 ฤดูกาล ได้แก่

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนกันยายน ฝนตกชุกในราวเดือนพฤษภาคมถึงเดือนกันยายน เพราะเป็นช่วงที่ได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นลมร้อนที่พัดมาจากมหาสมุทรอินเดีย มีปริมาณน้ำฝนรวมทั้งปีประมาณ 1,212.5 มิลลิเมตร จำนวนวันที่ฝนตกรวม 103 วัน ปริมาณฝนตกมากที่สุดในเดือนพฤษภาคม โดยจำนวนวันที่ตก 14 วัน วัดได้ 248.8 มิลลิเมตรปริมาณฝนที่ตกน้อยที่สุดในเดือนพฤศจิกายน โดยปริมาณน้ำฝนวัดได้ 0.4 มิลลิเมตร

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคมถึง เดือนมกราคม ระยะนี้ได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นลมหนาวพัดมาจากประเทศจีน

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน

ด้านอุณหภูมิ จังหวัดนครราชสีมา มีอุณหภูมิเฉลี่ยทั้งปี 27.5 องศาเซลเซียส เฉลี่ยสูงสุด 33.3 องศาเซลเซียส และเฉลี่ยต่ำสุด 23.2 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดในเดือนกุมภาพันธ์ 38.5 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดในเดือนมกราคม 12.0 องศาเซลเซียส ด้านความชื้นสัมพัทธ์ทั้งปีเฉลี่ย ร้อยละ 73.3 เฉลี่ยสูงสุด ร้อยละ 87.6 และเฉลี่ยต่ำสุดร้อยละ 57.1

การปกครองและการบริหาร

จังหวัดนครราชสีมา มีรูปแบบการปกครองและการบริหารราชการออกเป็น 3 ส่วนคือ

1. การบริหารราชการส่วนกลาง มีส่วนราชการสังกัดส่วนกลางตั้งหน่วยงานปฏิบัติหน้าที่ในจังหวัดอยู่ประมาณ 196 หน่วย (รวมทั้งหน่วยงานอิสระ 26 หน่วย รัฐวิสาหกิจ 27 หน่วย)

2. การบริหารราชการส่วนภูมิภาค มีส่วนราชการสังกัดส่วนภูมิภาคประจำจังหวัด 30 หน่วย ปัจจุบันจังหวัดนครราชสีมาแบ่งการปกครองออกเป็น 32 อำเภอ 287 ตำบล 3,743 หมู่บ้าน ประกอบด้วย

1. อำเภอเมืองนครราชสีมา	8. อำเภอด่านขุนทด
2. อำเภอขามสะแกแสง	9. อำเภอขามทะเลสอ
3. อำเภอคง	10. อำเภอโนนไทย
4. อำเภอครบุรี	11. อำเภอโนนสูง
5. อำเภอจักราช	12. อำเภอบัวใหญ่
6. อำเภอชุมพวง	13. อำเภอประทาย
7. อำเภอโชคชัย	14. อำเภอปักธงชัย
15. อำเภอปากช่อง	24. อำเภอโนนแดง
16. อำเภอพิมาย	25. อำเภอวังน้ำเขียว
17. อำเภอสีคิ้ว	26. อำเภอเฉลิมพระเกียรติ
18. อำเภอสูงเนิน	27. อำเภอเทพารักษ์
19. อำเภอห้วยแถลง	28. อำเภอเมืองยาง
20. อำเภอเสิงสาง	29. อำเภอลำทะเมนชัย
21. อำเภอบ้านเหลื่อม	30. อำเภอพระทองคำ
22. อำเภอหนองบุญมาก	31. อำเภอบัวลาย
23. อำเภอแก้งสนามนาง	32. อำเภอสีดา

ด้านเศรษฐกิจ

เกษตรกรรม

จังหวัดนครราชสีมา มีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวนาปี โดยในพ.ศ. 2552 มีพื้นที่ปลูกข้าวเจ้าจำนวน 3,627,255 ไร่ และข้าวเหนียว 250,436 ไร่ ทั้งนี้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของข้าวเจ้าอยู่ที่ 461 กิโลกรัมต่อไร่ และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ ของข้าวเหนียวอยู่ที่ 500 กิโลกรัม ต่อไร่

ด้านปศุสัตว์

ในปี พ.ศ. 2552 จังหวัดนครราชสีมา เป็นพื้นที่ที่มีการเลี้ยงสัตว์มากที่สุดใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยสัตว์เลี้ยงเศรษฐกิจ ได้แก่ โคเนื้อ จำนวน 607,840 ตัว ซึ่งเลี้ยงมากที่สุดในอำเภอด่านขุนทดและอำเภอปาก

ช่อง ค้านโคนม มีจำนวน 66,263 ตัว โดยเลี้ยงมากที่อำเภอปากช่อง ส่วนกระบือ มีจำนวน 53,769 ตัว โดยเลี้ยงมากที่อำเภอบัวใหญ่ และสุกร มีจำนวน 323,971 ตัว โดยเลี้ยงกันมากที่อำเภอปากช่อง

ในส่วนของสัตว์ปีกที่สำคัญ ได้แก่ ไก่ มีจำนวนทั้งสิ้น 24,772,737 ตัว โดยเลี้ยงมากที่อำเภอสูงเนิน และเป็ด มีจำนวนทั้งสิ้น 1,637,566 ตัว โดยเลี้ยงมากที่อำเภอสูงเนินเช่นกัน

อุตสาหกรรม

ในปี พ.ศ. 2552 จังหวัดนครราชสีมา มีจำนวนสถานประกอบการอุตสาหกรรม จำนวน 2,275 แห่ง จำนวนเงินทุน 113,880,026,266 บาท ก่อให้เกิดการจ้างงาน จำนวน 123,585 คน โดยเป็นอุตสาหกรรมประเภทการเกษตรมากที่สุด จำนวน 383 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 16.84 รองลงมา คือประเภทโลหะ จำนวน 285 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 12.53 และประเภทขนส่ง จำนวน 261 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 11.47

พาณิชยกรรม

ในปี พ.ศ. 2552 จังหวัดนครราชสีมา มีจำนวนผู้จดทะเบียนประกอบธุรกิจการค้าเป็นนิติบุคคล จำนวน 7,023 ราย แบ่งเป็นห้างหุ้นส่วนจำกัด จำนวน 4,375 ราย บริษัทจำกัด จำนวน 2,591 ราย และ ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล จำนวน 57 ราย

การเงินและการธนาคาร

ในปี พ.ศ. 2552 จังหวัดนครราชสีมา มีธนาคารพาณิชย์ จำนวน 114 แห่ง และธนาคารออมสินจำนวน 20 แห่ง โดยมียอดเงินฝากรวมของธนาคารพาณิชย์ทั้งสิ้น 80,545 ล้านบาท และมียอดเงินให้สินเชื่อรวม จำนวน 78,810 ล้านบาท

การค้า

ในปี พ.ศ. 2552 จังหวัดนครราชสีมาสามารถจัดเก็บภาษีได้รวม จำนวน 4,032.65 ล้านบาท โดยประเภทภาษีที่เก็บได้มากที่สุด คือภาษีมูลค่าเพิ่ม จำนวน 1,448.84 ล้านบาท รองลงมา คือภาษีเงินได้นิติบุคคล จำนวน 1,351.05 ล้านบาท และภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา 1,040.03 ล้านบาท

ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้รายงานไว้ว่า ในปี พ.ศ. 2552 จังหวัดนครราชสีมา มีมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดตามราคาประจำปี จำนวน 162,974 ล้านบาท แบ่งเป็น ภาคเกษตร ร้อยละ 20.7 และภาคนอกเกษตร ร้อยละ 79.3 สำหรับมูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อหัว (Per Capita GPP) อยู่ที่ 58,095 บาท โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวอยู่ในอันดับที่ 2 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ อยู่ในอันดับที่ 53 ของประเทศไทย อนึ่ง สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดนครราชสีมา ได้รายงานไว้ว่า ในปี พ.ศ. 2552 จังหวัดนครราชสีมา มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี อยู่ที่ 52,188.60 บาท โดยอำเภอที่มีรายได้เฉลี่ยสูงสุด คืออำเภอห้วยแถลง โดยมีรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 95,245.31 บาทต่อคนต่อปี รองลงมา คืออำเภอประทาย มีรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 67,874.21 บาทต่อคนต่อปี

และอำเภอหนองบุญมาก มีรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 66,006.40 บาทต่อคนต่อปี ขณะที่อำเภอที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีต่ำที่สุด คืออำเภอเทพารักษ์ มีรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 35,883.15 บาทต่อคนต่อปี

การสาธารณสุขโรค

การสื่อสารของจังหวัดนครราชสีมา ใน ปี พ.ศ. 2552 มีจำนวนเลขหมายโทรศัพท์ จำนวน 170,702 เลขหมาย แบ่งเป็นบริษัททีโอที จำกัด (มหาชน) จำนวน 116,190 เลขหมาย บริษัทสัมปทาน จำนวน 54,512 เลขหมาย มีผู้เช่า จำนวน 124,036 เลขหมาย บริษัททีโอที จำกัด (มหาชน) จำนวน 84,936 เลขหมาย และบริษัท สัมปทาน จำนวน 39,100 เลขหมาย

ด้านการไปรษณีย์ ในปี พ.ศ. 2552 มีทำการไปรษณีย์ จำนวน 35 แห่ง โดยให้บริการรับฝากไปรษณีย์ภัณฑ์ธรรมดา จำนวน 13,099,682 ฉบับ บริการพิเศษ จำนวน 2,750,020 ชิ้น และพัสดุไปรษณีย์ จำนวน 113,481 ชิ้น

ด้านสังคม

ประชากร

จังหวัดนครราชสีมา มีประชากรมากเป็นอันดับ 2 ของประเทศ และเป็นอันดับ 1 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยในปี พ.ศ. 2552 มีประชากรทั้งสิ้น 2,571,292 คน แบ่งเป็นชาย จำนวน 1,272,264 คน คิดเป็นร้อยละ 49.5 และหญิง จำนวน 1,299,028 คน คิดเป็นร้อยละ 50.5 โดยอำเภอที่มีประชากรมากที่สุด ได้แก่ อำเภอเมือง ร้อยละ 16.9 รองลงมา คือปากช่อง ร้อยละ 7.2 และพิมาย ร้อยละ 5.0 ขณะที่อำเภอที่มีประชากรน้อยที่สุด ได้แก่อำเภอบ้านเหลื่อม ร้อยละ 0.8 โดยมีความหนาแน่นของประชากรอยู่ที่ 125 คนต่อตารางกิโลเมตร ทั้งนี้พื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรมากที่สุดคือ อำเภอเมืองนครราชสีมา มีประชากรหนาแน่น 577 คนต่อตารางกิโลเมตร รองลงมา คือแก้งสนามนาง 349 คนต่อตารางกิโลเมตร ส่วนอำเภอที่มีความหนาแน่นน้อยที่สุด ได้แก่อำเภอวังน้ำเขียว 37 คนต่อตารางกิโลเมตร

การศึกษา

ในปี พ.ศ. 2552 จังหวัดนครราชสีมา มีสถานศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มี จำนวน 1,379 แห่ง ในส่วนของครู มีจำนวน 17,648 คน ด้านจำนวนนักเรียน พบว่ามีจำนวน 132,280 คน แบ่งเป็นระดับก่อนประถมศึกษา จำนวน 19,991 คน ระดับประถมศึกษา จำนวน 62,994 คน และมัธยมศึกษา จำนวน 49,295 คน ด้านสถานศึกษาในระดับอาชีวศึกษาและมหาวิทยาลัย พบว่ามีจำนวน 27 แห่ง จำนวนอาจารย์ 2,309 คน และจำนวนนักศึกษา 61,732 คน

การศาสนา

ประชากรส่วนใหญ่ในจังหวัดนครราชสีมา นับถือศาสนาพุทธ ในปีพ.ศ. 2552 โดยมีวัด จำนวน 970 แห่ง สำนักสงฆ์ จำนวน 899 แห่ง ที่พักสำนักสงฆ์จำนวน 802 แห่ง มีพระภิกษุจำนวน 14,963 รูป และสามเณร จำนวน 1,859 รูป โบสถ์คริสต์ จำนวน 19 แห่ง

เทศกาลและงานประเพณี

งานฉลองวันแห่งชัยชนะของท้าวสุรนารี (คุณหญิงโม) จัดระหว่างวันที่ 23 มีนาคม - 3 เมษายน ของทุกปีเป็นงานประจำปีของจังหวัด กำหนดจัดระหว่างวันที่ 23 มีนาคม - 3 เมษายน ของทุกปี ซึ่งถือเป็นวันที่คุณหญิงโมได้รับชัยชนะจากข้าศึก ในงานมีการแสดงศิลปวัฒนธรรมการออกร้านจัดนิทรรศการต่างๆ ของหน่วยงานราชการและภาคเอกชน

งานประเพณีแข่งเรือพิมาย จัดในวันเสาร์-อาทิตย์ สัปดาห์ที่ 2 ของเดือนพฤศจิกายน เป็นงานประเพณีที่ชาวอำเภอพิมายร่วมกันจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี โดยจะจัดในวันเสาร์-อาทิตย์ สัปดาห์ที่ 2 ของเดือนพฤศจิกายน งานนี้นอกจากจะมีการแข่งเรือของชาวบ้านจากหมู่บ้านต่างๆ ในอำเภอพิมายและอำเภอใกล้เคียงแล้ว ยังมีการตกแต่งเรือตามแบบเรือพระราชพิธี พร้อมประกวดการแห่เรือด้วย ซึ่งนับว่าเป็นงานที่น่าชมมาก

งานเทศกาลเที่ยวพิมาย จัดในวันเสาร์-อาทิตย์ สัปดาห์ที่ 2 ของเดือนพฤศจิกายน จัดขึ้นเพื่อเป็นการสร้างสรรคกิจกรรมส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวหลักของจังหวัดนครราชสีมา คือ อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย ซึ่งจะจัดขึ้นในช่วงเดียวกับงานประเพณีแข่งเรือพิมาย ภายในงานมีกิจกรรมหลายอย่าง เช่น การแข่งเรือยาวประเพณี การแสดงทางวัฒนธรรม ขบวนแห่พุทธราชาและพุทธประวัติ ขบวนแห่พุทธประทีปและการแสดงประกอบแสง เสียง

สถานที่ท่องเที่ยว

อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี

เป็นอนุสรณ์แด่วีรกรรมอันกล้าหาญของวีรสตรีไทย หรือย่าโม ซึ่งเป็นชื่อที่เรียกกันติดปากโดยทั่วไป สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2476 ตั้งอยู่กลางเมือง ชาวต่างถิ่นที่แวะมาเยือนและชาวเมืองโคราชนิยมมาสักการะและขอพรจากย่าโมอยู่เสมอ อนุสาวรีย์หล่อด้วยทองแดงรมดำ สูง 1.85 เมตรหนัก 325 กิโลกรัม แต่งกายด้วยเครื่องยศพระราชทาน ในท่ายืน มือขวากุมดาบ ปลายดาบจรดพื้น มือซ้ายท้าวสะเอว หันหน้าไปทางทิศตะวันตกซึ่งเป็นที่ตั้งของกรุงเทพฯ ตั้งอยู่บนฐานไพทีที่หล่อด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กซึ่งบรรจุอัฐิของท่านท้าวสุรนารีมีนามเดิมว่า คุณหญิงโม เป็นภรรยาปลัดเมืองนครราชสีมา เมื่อปี พ.ศ. 2369 เจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์ได้ยกทัพเข้ายึดเมือง

โคราช คุณหญิงโมได้รวบรวมชาวบ้านเข้าสู้รบและต่อต้านกองทัพของเจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์ไม่ให้ยกมาตี กรุงเทพฯ ได้เป็นผลสำเร็จ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาคุณหญิงโมเป็นท้าวสุรนารี ประชาชนพร้อมใจกันจัดงานเฉลิมฉลองวันแห่งชัยชนะของท้าวสุรนารีขึ้นระหว่างวันที่ 23 มีนาคม ถึงวันที่ 3 เมษายน เป็นประจำทุกปีเพื่อเป็นการระลึกถึงคุณความดีของท่าน

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เป็นอุทยานแห่งชาติแห่งแรกของประเทศไทย มีเนื้อที่ประมาณ 2,168 ตารางกิโลเมตรในเทือกเขาพนมดงรัก ครอบคลุมพื้นที่ 4 จังหวัด คือ นครราชสีมา นครนายก สระบุรี และปราจีนบุรี ป่าเขาใหญ่สมัยก่อนได้รับสมญานามว่า ดงพญาไฟ ที่ทั้งโหดทั้งคิบสำหรับผู้ที่ต้องเดินทางผ่านป่าผืนใหญ่ที่กั้นแบ่งเขตภาคกลางและภาคอีสาน จนกระทั่งเมื่อประมาณ พ.ศ. 2465 ได้มีชาวบ้านประมาณ 30 ครัวเรือนไปตั้งหลักแหล่ง ถางป่าทำนาทำไร่ สันนิษฐานว่าเป็นพวกที่หลบหนีคดีมา ต่อมาพื้นที่เขาใหญ่ได้รับการประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติแห่งแรกของประเทศไทย เมื่อวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2505 และได้รับสมญาว่าเป็นอุทยานมรดกของอาเซียน อีกทั้งได้รับการประกาศเป็นมรดกโลกจากยูเนสโก ในปี 2548

สภาพทั่วไปของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นป่าเบญจพรรณ และป่าดิบชื้น บางส่วนของพื้นที่เป็นทุ่งกว้างสลับกับป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ มีพันธุ์ไม้ที่มีคุณค่ามากมายทั้งไม้เศรษฐกิจ ไม้หอม และสมุนไพรต่าง ๆ ภูมิประเทศเป็นภูเขาสลับซับซ้อนประกอบด้วย เขาร่ม ซึ่งเป็นยอดเขาที่สูงที่สุด 1,351 เมตร สำหรับยอดเขาอื่นๆ เช่น เขาสามยอดสูง 1,142 เมตร เขาฟ้าผ่าสูง 1,078 เมตร และยอดเขาอื่นๆ ที่สำคัญมีระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 800-1,000 เมตร ได้แก่ เขาแหลม เขาเขียว เขากำแพง เขาสมอปูนและเขาแก้ว ด้านทิศใต้และทิศตะวันตกเป็นที่สูงชัน ส่วนทางด้านทิศเหนือและทิศตะวันออกพื้นที่ลาดลงจากระดับความสูงของพื้นที่และความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าดิบ ทำให้เขาใหญ่มีอากาศเย็นสบายแม้ในฤดูร้อน โดยมีอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีประมาณ 23 องศาเซลเซียส ฤดูหนาวราวเดือนตุลาคมถึงกุมภาพันธ์เป็นช่วงที่นักท่องเที่ยวนิยมไปเขาใหญ่มากที่สุด ส่วนในช่วงฤดูฝน สภาพธรรมชาติบนเขาใหญ่ชุ่มชื้น ป่าไม้และทุ่งหญ้าเขียวขจีสดใสน้ำตกทุกแห่งไหลแรงเสียงดังก้องป่าให้ชีวิตชีวาแก่ผู้ไปเยือนแม้การเดินทางจะค่อนข้างลำบาก แต่จำนวนนักท่องเที่ยวก็ไม่ได้ลดน้อยลงไปเลย ป่าเขาใหญ่มีไม้มีค่าและพืชสมุนไพรนานาชนิดที่สมควรได้รับการดูแลอนุรักษ์ไว้ พันธุ์ไม้ที่น่าสนใจ เช่น ไทร ซึ่งได้รับสมญานามว่า “นกกบุญแห่งป่า นกฆ่าแห่งพงไพร” ผลของไทรเป็นอาหารให้สัตว์ป่าหลายชนิดรวมทั้งนกเงือก แต่ในขณะเดียวกันไทรก็เป็นต้นไม้ที่ต้องอิงอาศัยต้นไม้อื่นในการเจริญเติบโต จึงไปแย่งน้ำและอาหารทำให้ต้นไม้เหล่านั้นค่อย ๆ ตายไปในที่สุด เคยน้ำ เป็นไม้เลื้อยที่มีกลิ่นคล้ายตะไคร้ภายในมีท่อน้ำเลี้ยงขนาดใหญ่สามารถนำมาดื่มได้ สุรามรดก ใช้ดอกเหล้าแก้ปวดหลังปวดเอว กะเพราต้น เป็นไม้ใหญ่ยืนต้น แกะเจ็บท้องขับลม เาะป่า ผลมีขนแข็งสีเหลืองแต่รับประทานไม่ได้ และ กฤษณา ไม้ซึ่งสามารถสกัดเปลือก

ไปทำเครื่องหอมได้ เป็นต้น สัตว์ป่าที่สามารถพบเห็นบ่อยได้แก่ เก้ง กวาง ตามทุ่งหญ้า นอกจากนี้ยังอาจพบช้าง ป่า หมูควาย หมูป่า ชะนี เม่น พญากระรอก หมาใน ชะมด อีเห็น กระต่ายป่า รวมทั้งเสือโคร่ง กระทิงและเสียดป่า ซึ่งก็มีถิ่นอาศัยอยู่ที่เขาใหญ่เช่นกัน

อุทยานฯ ได้สร้างหอสูงสำหรับส่องดูสัตว์อยู่สองจุด คือ บริเวณมอสิงโตและหนองผักชี อนุญาตให้ขึ้นไประหว่างเวลา 8.00-18.00 น. บริเวณที่ตั้งหอดูสัตว์เป็นทุ่งหญ้าซึ่งเจ้าหน้าที่อุทยานฯ จะเผาทุกปีเพื่อให้เกิดหญ้าอ่อน หรือหญ้าระบัดขึ้นสำหรับเป็นอาหารสัตว์ และยังมีโปงคินเค็มที่เป็นแหล่งเกลือแร่ของสัตว์ต่าง ๆ อยู่ด้วย นักท่องเที่ยวที่ต้องการนั่งรถส่องสัตว์ในเวลากลางคืนสามารถติดต่อที่ทำการอุทยานฯ ก่อนเวลา 18.00 น.

เขาใหญ่ยังเหมาะเป็นที่ดูนกและผีเสื้อ จากการสำรวจ พบนกจำนวนไม่น้อยกว่า 293 ชนิด และมีอยู่ 200 ชนิด ที่พบว่าอาศัยป่าเขาใหญ่เป็นแหล่งอาหารและที่อยู่อาศัยอย่างถาวร นกที่น่าสนใจได้แก่ นกเงือกซึ่งถือเป็นตัวบ่งชี้ว่าป่านั้นยังคงความอุดมสมบูรณ์ ที่พบบนเขาใหญ่มีอยู่ 4 ชนิด นอกจากนั้นยังมีนกที่พบเห็นได้บ่อยได้แก่ นกขุนทอง นกขุนแผน นกพญาไฟ นกแก้วแล้ว นกโพระดก นกแซงแซว นกเขา นกกระปูด ไก่ฟ้า และนกกินแมลงชนิดต่างๆ ส่วนแมลงที่สวยงามและพบเห็นมากคือ ผีเสื้อซึ่งมีอยู่ประมาณ 5,000 ชนิด การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ มีเส้นทางให้เลือกกว่า 20 เส้นทาง ที่ต่างกันทั้งความงามของธรรมชาติ และระยะทาง ระยะเวลาที่ใช้ในการเดินป่า ซึ่งมีตั้งแต่ 1-2 ชั่วโมง เช่น เส้นทางศึกษาธรรมชาติกองแก้ว เส้นทาง กิโลเมตรที่ 33 (ถนนธนะรัชต์-หนองผักชี) หรือที่ต้องเข้าไปพักค้างแรมในป่า เช่น เส้นทางน้ำตกนางรอง-เขาใหญ่ เส้นทางเขาสมอปูน หรือเส้นทางหน่วยฯ ขง.4-น้ำตกวังเหว เป็นต้น โดยสามารถติดต่อขอรายละเอียดและเจ้าหน้าที่นำทางได้ที่ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว (หมายเหตุ เขาสมอปูน ปิดระหว่างวันที่ 1กค.- 30 กย.ของทุกปี)

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมาย

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมายตั้งอยู่ในตัวอำเภอพิมาย บริเวณเชิงสะพานท่าสงกรานต์ ก่อนถึงปราสาทหินพิมายเล็กน้อย

พิพิธภัณฑสถานแห่งนี้เป็นสถานที่รวบรวมหลักฐานทางโบราณคดีและจัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับความเจริญรุ่งเรืองของวัฒนธรรมอีสานในอดีต โดยเฉพาะโบราณวัตถุศิลปวัตถุที่ค้นพบในเขตอีสานตอนล่าง แบ่งการจัดแสดงออกเป็น 3 ส่วน

ส่วนที่ 1 อาคารจัดแสดงชั้นบน จัดแสดงเรื่องพัฒนาการของสังคมในดินแดนอีสานตอนล่าง แสดงถึงรากฐานการกำเนิด อารยธรรมซึ่งมีมาจากการเชื่อต่าง ๆ ตลอดจนอิทธิพลวัฒนธรรมภายนอกที่เข้ามามีบทบาทตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน

ส่วนที่ 2 อาคารชั้นล่าง จัดแสดงโบราณวัตถุศิลปะเขมรในอีสานตอนล่าง

ส่วนที่ 3 อาคารโถง จัดแสดงโบราณวัตถุซึ่งเป็นส่วนประกอบสถาปัตยกรรมหินทราย เช่น ทับหลัง เสา

ประดับกรอบประติมากรรม กลิบบนูน บัวยอดปราสาท และปราสาทจำลอง

นอกจากนี้บริเวณรอบอาคารพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพิมาย ยังได้จัดแสดงใบเสมาและทับหลังที่สวยงามอีกด้วย

ปราสาทพนมวัน

ปราสาทพนมวัน ตั้งอยู่ที่บ้านมะค่า ตำบลโพธิ์ เป็นปราสาทขอมที่น่าชมอีกแห่งหนึ่ง สันนิษฐานว่าเดิมก่อสร้างด้วยอิฐในราวพุทธศตวรรษที่ 15 ต่อมาในราวพุทธศตวรรษที่ 18-19 จึงได้สร้างอาคารหินซ้อนทับลงไปจากจารึกที่ค้นพบ เรียกปราสาทแห่งนี้ว่า “เทวศรม” เป็นศาสนสถานในศาสนาฮินดู ต่อมาจึงได้เปลี่ยนแปลงให้เป็นพุทธสถาน ปัจจุบันแม้จะหักพังไปมาก แต่ยังคงเห็นซากโบราณสถานหลงเหลือเป็นเค้าโครงค่อนข้างชัดเจน เช่น ปรangkัจฉรมุขของคัประธานหลักซึ่งหันหน้าไปทางทิศตะวันออก โดยมีฉนวนอยู่เบื้องหน้าและมีฉนวน (ทางเดิน) เชื่อมต่อระหว่างอาคารทั้งสอง

ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของปรangkัจฉรมุขก่อด้วยหินทรายสีแดงเรียกว่า “ปรangkัจฉรมุข” ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปหินขนาดใหญ่ บริเวณโดยรอบปราสาทมีระเบียงคตสร้างด้วยหินทรายและศิลาแลงล้อมเป็นกำแพงอยู่ มีโคปุระ (ประตูทางเข้าเทวสถาน) ก่อสร้างเป็นรูปหอสูงทั้งสี่ทิศ บริเวณรอบนอกปราสาททางด้านทิศตะวันออกห่างจากโบราณสถานเกือบ 300 เมตร มีร่องรอยของคูน้ำและเนินดินเรียกว่า “เนินอรพิม” นอกจากนี้ยังพบศิลาแลงจัดเรียงเป็นแนวคล้ายซากฐานอาคารบนเนินแห่งนี้ด้วย

แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท

แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาทแหล่งโบราณคดีบ้านปราสาทตั้งอยู่หมู่ที่ 7 บ้านปราสาทใต้ ตำบลธารปราสาท จากตัวเมืองใช้ทางหลวงหมายเลข 2 (นครราชสีมา-ขอนแก่น ถึงกิโลเมตรที่ 44 มีทางแยกซ้ายเข้าไปอีก 1 กิโลเมตร หากเดินทางโดยรถประจำทางจากกรุงเทพฯหรือนครราชสีมา ให้นั่งรถสายที่จะไป ขอนแก่น อุดรธานี หนองคาย หรือ กาฬสินธุ์ ลงรถที่กม.44 แล้วต่อรถจักรยานยนต์รับจ้างจากปากทางเข้าหมู่บ้าน

บ้านปราสาทนับเป็นแหล่งโบราณคดีแห่งที่สองต่จากบ้านเชียง ที่ได้จัดทำในลักษณะพิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง จากหลักฐานที่ค้นพบสันนิษฐานว่า มีชุมชนอาศัยอยู่ในบริเวณนี้มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงสมัยประวัติศาสตร์ มีหลักฐานของกลุ่มวัฒนธรรมแบบทวารวดีและแบบเขมร โบราณ ช่วงระหว่าง 1,500-3,000 ปีมาแล้ว หลุมขุดค้นที่ตกแต่งและเปิดให้ชม มีทั้งหมด 3 แห่ง คือ

หลุมขุดค้นที่ 1 มีโครงกระดูกฝังอยู่ในชั้นดินแต่ละสมัย แต่ละยุคมีลักษณะการฝังที่ต่างกัน ไป ยุค 3,000 ปี อยู่ในชั้นดินระดับล่างสุดลึก 5.5 เมตร โครงกระดูกจะหันหัวไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ยุค 2,500 ปี หันหัวไปทางทิศตะวันออก ยุค 2,000 ปีหันหัวไปทางทิศใต้ แต่คติในการฝังจะคล้ายกันคือจะนำเครื่องประดับ เช่น

กำไลเปลือกหอย ลูกปัด แหวนสำริด กำไลสำริด เครื่องประดับศีรษะทำด้วยสำริดและภาชนะของผู้ตายฝังร่วมไปด้วยกับผู้ตาย ในช่วงสามระยะแรกนี้เป็นภาชนะดินเผาเคลือบน้ำดินสีแดง แบบลายเชือกทาบ ลักษณะหลักของภาชนะเป็นแบบคอแคบปากบาน แต่บางใบมีทรงสูงเหมือนคนโท บางชิ้นมีลักษณะเป็นทรงกลมสั้น ต่อมาในยุค 1,500 ปี นั้นลักษณะภาชนะจะเปลี่ยนเป็นแบบพิมายคำ คือ มีสีดำ ผิวขัดมัน เนื้อหยาบบาง

หลุมขุดค้นที่ 2 ในดินชั้นบนพบร่องรอยของศาสนสถานในพุทธศตวรรษที่ 13-16 เรียกกันว่า “คูธารปราสาท” และพบเศียรพระพุทธรูปในสมัยเดียวกัน ศิลปะทวารวดีแบบท้องถิ่น นอกจากนี้ยังพบรูปปั้นดินเผาผู้หญิงครึ่งตัวเอามือกุมท้องลักษณะคล้ายตั้งครรภ์ และชิ้นส่วนลายปูนปั้นประดับปราสาท

หลุมขุดค้นที่ 3 พบโครงกระดูกในชั้นดินที่ 5.5 เมตร เป็นผู้หญิงทั้งหมด เป็นที่น่าสังเกตว่ากระดูกทุกโครงในหลุมนี้ไม่มีศีรษะ และภาชนะนั้นถูกทุบให้แตกก่อนที่จะนำลงไปฝังด้วยกัน นักโบราณคดีสันนิษฐานว่าเป็นโครงกระดูกของผู้หญิงที่ถูกประหารชีวิตและนำศีรษะไปแก้ประจาน และได้พบส่วนกะโหลกอยู่รวมกันในอีกที่หนึ่ง ซึ่งห่างจากจุดเดิมเพียง 500 เมตร ชาวบ้านปราสาทจะร่วมกันทำบุญอุทิศส่วนกุศลในวันที่ 21 เมษายน ของทุกปี